

акуратності, дисциплінованості, працьовитості та ін.

Виникнення і реалізація технічної складової професійної діяльності визначається мотиваційною спрямованістю. Система технічних знань фахівця розвивається в процесі пізнавальної діяльності і знаходить вираження в пізнавальній активності. Система умінь і розвинених на їхній основі навичок формується в процесі накопичення і реалізації досвіду. Показником служить продуктивність діяльності. Система освоєних методів діяльності реалізується в творчій активності особистості. Засвоєні норми і правила спілкування знаходять вираження в продуктивній комунікації. Наприкінці можна зробити наступні узагальнюючі висновки. Ефективність дизайн-проектування визначається професійною компетентністю дизайнера: здатністю глибоко, осмислено, творчо вирішувати професійні завдання; вільним володінням способами спільної професійної діяльності і співпраці, прийомами самореалізації і саморозвитку індивідуальності, способами самовираження при виконанні аналітичної, проектної, експериментально-дослідницької, виробничо-управлінської функцій.

Використана література:

1. Концепция модернизации российского образования на период до 2010 года // Официальные документы в образовании. – 2002. – № 4. – с.3-33.
2. Серов С. И. Опыт Высшей академической школы графического дизайна // СИ Серов. Режим доступа: [<http://vmwdesignet.ru/context/serov-VASHGD.shtm/22.11.02.>].
3. Степанов Г.П. Школа ленинградского дизайна // Техническая эстетика. -1985.-№5.-С
4. Федоров И. Качество образования — категория фундаментальная // Высшее образование в России. – 2000. — № 2 — С. 3 — 7.

Слабко В. М. Роль и место технической компетентности в подготовке будущего преподавателя дизайна.

Автор рассматривает понятие профессиональной компетентности, определяет понятие технической компетентности преподавателя дизайна и его основные профессиональные качества.

Ключевые слова: компетентность, профессионализм, дизайн, техническая компетентность, дизайнер.

Slabko V. M. Role and place of technical competence in preparation of future teacher of design.

An author examines the concept of professional competence, the concept of technical competence of design teacher and his basic professional internalss determines.

Keywords: competence, professionalism, design, technical competence, designer.

Титаренко В. П.
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

САМОСТІЙНА НАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ДОМІНАНТА СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТА

У статті розглядається питання формування навичок самостійної навчальної діяльності студентів як засобу реалізації ідей Болонського процесу.

Ключові слова: навчальна діяльність, навчально-виховний процес, студенти, самостійна навчальна діяльність.

Вдосконалення освітніх систем слід розглядати як першочергове завдання реформування галузі, генератором якого у межах Європи виступають потужні інтеграційні процеси. Результатом інтеграції як об'єктивної реальності буття стало утворення

загальноєвропейського освітнього простору, питання розбудови якого були провідними на багатьох представницьких міжнародних заходах, на яких ухвалено ряд документів, які визначили подальші напрямки розвитку реформування цієї сфери.

За основні принципи розбудови освіти було визнано такі принципи, які здатні забезпечити створення нової, оновленої Європи, яка надає можливість професійної підготовки для всіх, Європи полікультурної, мобільної і відкритої світові [6, р. 31-32]. Слід зазначити, що загальновизнаною метою європейської інтеграції, як було задекларовано у ряді документів болонського процесу, є підвищення якості освіти як фактора, який у подальшому сприятиме формуванню самостійної, творчої особистості, уможливить її успішне працевлаштування і гарантуватиме цілковиту адаптованість до неминучих змін у обраній професії. Більше того, забезпечення і зростання подальшого добробуту і процвітання людства взагалі видається зараз можливим тільки за умови усвідомлення останнім визначальної ролі освіти у вирішенні цього питання, розуміння того, що надалі саме вона відіграватиме роль провідної складової інтелектуального, соціокультурного і економічного прогресу. Міжнародна комісія з освіти для XXI ст. назвала знання тим ключем, який відмикає двері майбутнього [5], засвідчивши у такий спосіб правильність подібного погляду.

Динамічні умови сучасного суспільного розвитку актуалізують потребу у фахівцях, зорієнтованих на безперервне оновлення раніше набутих знань. Запровадження в життя накреслених державними нормативними документами перетворень у галузі освіти значною мірою обумовлюється тим, наскільки ефективно вищий навчальний заклад сформує у майбутнього спеціаліста усвідомлену потребу та навички самостійної праці. Тому питання організації самостійної роботи студентів набуває все більшої значущості та актуальності.

Аналіз існуючих публікацій дозволяє стверджувати, що дидактична сутність поняття “самостійна робота” широко розглядається у науково-педагогічній літературі. Вивченням різних аспектів самостійної роботи займається широке коло дослідників: соціологи, педагоги, психологи, фізіологи. Досліджуються форми і методи її активізації, аналізується обсяг і структура та розробляються засоби управління, планування і організації позааудиторної самостійної роботи; бюджет часу студентів; розглядаються фізіологічні та гігієнічні основи її наукової організації; створюються методики формування у студентів культури розумової праці; розробляються методики розвитку у студентів навичок роботи із спеціальною літературою; досліджуються форми і методи організації самостійної роботи студентів підготовчих відділень і курсів; аналізується процес спадкоємності методів і форм самостійної роботи в загальноосвітніх школах і вищих навчальних закладах [1, с.74].

Серед авторитетних учених, основою наукових розвідок яких стали різноманітні сторони означеної проблеми, можна назвати М. Гарунова, Н. Кузьміна, А. Ковальова, Г. Герасимова, А. Соловійова, А. Усову, Б. Єсіпова, В. Щеньова, І. Ільєсова, В. Ляудіса, П. Підкасистого, В. Козакова, В. Сластьоніна, М. Солдатенка, А. Цюприка та інших.

Сучасний рівень розвитку світової цивілізації, зумовлений перш за все стрімким зростанням обсягів різноманітної інформації і підвищенням її ролі у суспільстві, висуває нові вимоги до фахової підготовки спеціалістів. Наразі спостерігається чітка тенденція у зміщенні акцентів із набуття певного рівня фахових знань до вміння постійно здобувати нову інформацію, активно діяти, оперативно приймати рішення, адаптуватися до мінливих умов і вимог сьогодення. Законом України “Про освіту”, Державною національною програмою “Вчитель” перед педагогами поставлено завдання сприяти розбудові оновленої національної освіти, опановуючи нові освітні технології. Принагідним буде нагадати, що самостійна робота в рамках болонського процесу розглядається як найважливіший елемент нових освітніх технологій і тому є одним із засобів забезпечення нового міжнародного стандарту освіти.

У розумінні досліджуваного поняття ми опираємося на визначення, запропоноване В. Козаковим, згідно якого самостійна робота студента – це специфічний вид діяльності

учіння, головною метою якого є формування самостійності суб'єкта, який навчається, а формування його умінь, знань та навичок здійснюється опосередковано через зміст і методи усіх видів навчальних занять [2, с. 48].

Необхідною умовою і запорукою успішного вирішення зазначених проблем є організація навчання: студент має стати активним суб'єктом процесу навчання, особою, яка здатна навчатися не з примусу, а добровільно, за власним бажанням і вибором, самостійно ставити мету пізнавальної діяльності, визначати навчальні завдання і вирішувати їх.

Здатність особистості до самонавчання, самостійної пізнавальної діяльності визначає її можливості до адаптації, становлення й розвитку в динамічному суспільстві. Це з необхідністю вимагає нового бачення процесу навчання молоді на всіх ланках здобування освіти.

Методологія процесу навчання та, відповідно, оцінювання знань студентів в кредитно-модульній системі організації навчального процесу полягає в його переорієнтації із лекційно-інформативної на індивідуально-диференційовану, особистісно-орієнтовану форму та на організацію самоосвіти студента. Всі світові та пропоновані останнім часом національні стандарти в основу навчання ставлять самостійну, творчу роботу того, хто навчається.

Зміцнити знання, вміння та навички студентів, підвищити їх рівень можна завдяки правильно організованій системі самостійної роботи.

Взагалі, самостійність – одна із властивостей особистості, що характеризується двома факторами: по-перше, сукупністю засобів – знань, вмінь і навичок, якими володіє особистість; по-друге, ставленням особистості до процесу діяльності, її результатів і умов здійснення, а також зв'язками з іншими людьми, які складаються в процесі діяльності. Самостійність формується в навчанні за допомогою самостійної роботи – це така навчальна діяльність студентів, яка здійснюється усвідомлено без допомоги викладача при виконанні різнорівневих завдань з метою засвоєння нового обсягу знань. Необхідною умовою самостійної роботи є наявність конкретної освітньої мети, виконання студентами моторних і мисленневих операцій [1].

Лейтмотивом сучасних інноваційних тенденцій в організації навчально-виховного процесу у вищій школі (з урахуванням кредитно-модульної системи організації навчального процесу) є визнання самостійної навчальної діяльності студента як домінанти в системі фахової підготовки і в навчанні в цілому та визначення її пріоритетних функцій [2].

Система підготовки спеціалістів професійної освіти на сучасному етапі насамперед має бути об'єктивно зорієнтована на таке навчання студента, яке б дало змогу йому, з одного боку, передусім сформувати в собі фундаментальні основи системно структурованих мобільних знань за фахом, з іншого – набути здатності самостійного пошуку новітньої інформації, яка б могла бути адаптованою до професійної діяльності та логічно знаходила своє опертя й місце в системі знань, опанованій у вищому навчальному закладі.

Складність, особливість і відповідальність проблеми формування в студентів навичок самостійної роботи, самоосвіти полягає найперше в тому, що такі навички мають стати не лише особистим надбанням людини з вищою освітою, а й здатністю її до формування в майбутньому таких навичок у інших.

Рівень і багатогранність фахової (і, зокрема, методичної) підготовки спеціаліста професійної освіти, здатність до самостійної та творчої діяльності є певною проекцією тієї освітньої моделі (з притаманним їй спектром методів, форм і засобів організації навчального процесу), через яку пройшов цей спеціаліст у період свого студентства.

Реалізація у сучасному навчальному процесі положень кредитно-модульного навчання, як і будь-якої нової моделі, приводить нині до значної диверсифікації її практичних інтерпретацій, які, у свою чергу, створюють цінне підґрунтя для вагомих теоретичних узагальнень.

Оскільки будь-яка нова ідея, що втілюється в практику роботи закладу або конкретного викладача, обов'язково має пройти стадії теоретичного і практичного осмислення з погляду її цінності, ступеня вивченості, обґрунтованості, апробованості та узагальненості, у реалізації кредитно-модульної системи організації навчального процесу ми виділили такі етапи.

Кожний із етапів передбачає вирішення двох принципових проблем:

– *проблеми змісту* – його системності і структурованості, організації дозування;

– *проблеми технології* – механізмів взаємодії викладача і студента на різних етапах навчального процесу як певного циклу навчально-пізнавальної діяльності.

Опанування вузівськими курсами, зокрема курсами сучасне сільськогосподарське виробництво, народні промисли України, декоративно прикладна творчість – це досить складний процес для студента, і без допомоги викладача в багатьох випадках стає малопосильною задачею. Особливістю ситуації є те, що внутрішня логічна послідовність і цілісність змісту передбачає постійну опору на попередню інформацію, без якої виклад наступної теми практично неможливий. У цьому контексті особлива роль має відводитися консультації як актуальній формі слідкування викладача і студента.

Серед шляхів, якими можна вирішувати окреслену проблему, вбачаємо найперше такі:

– розробка положень, які б регламентували самостійну навчальну діяльність студентів (визначення видів і форм самостійної роботи з кожної дисципліни; виділення специфіки роботи в наукових гуртках, проблемних групах, участі в конференціях; встановлення вимог до якості і рівня виконання завдань самостійної роботи тощо);

– чітке структурування змісту кожної дисципліни (в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу – за змістовими модулями), яке б визначало співвідношення самостійної й аудиторної роботи, питання для самостійного опрацювання всіма студентами та окремими студентами за індивідуальним графіком;

– розробка навчально-методичного забезпечення: посібників і методичних рекомендацій щодо опрацювання студентами теоретичних питань навчальних курсів та практикумів, пакетів завдань дня самостійної роботи, зразків оформлення письмових робіт, рефератів, завдань для контролю і самоконтролю, тестів тощо;

– надання нового статусу консультаціям як дієвій формі “суб’єкт-суб’єктного” навчання – спілкування викладача і студента, яке має здійснюватися як групою, так і в індивідуально і сприяти формуванню первинних навичок самостійної навчальної діяльності студентів;

– оновлення традиційної системи організації аудиторної роботи (зміщення акцентів у проведенні лекцій з інформаційно-екстенсивного в бік мотиваційно-оглядового викладу, структурно-систематизаційного аналізу програмного матеріалу, посилення ролі інтерактивних методів у ході проведення практичних занять).

Викладачами кафедри теорії та методики технологічної освіти зроблені певні кроки в напрямку організації й забезпечення самостійної роботи студентів – укомплектовано пакети самостійних індивідуальних завдань із дисциплін кафедри, створено навчальні посібники, у яких спеціально виділено завдання для індивідуальної роботи студентів та модульного контролю, розробляються і відпрацьовуються критерії перевірки й оцінювання самостійної та індивідуальної роботи студентів.

На лекційних заняттях посилюється роль таких методів роботи як мотиваційно-оглядовий виклад теми в цілому, подання матеріалу на різних рівнях узагальнення та з різним ступенем деталізації залежно від складності конкретної теми, встановлення аналогій, систематизаційно-структурний аналіз розглянутого матеріалу тощо. Звісно, така робота може здійснюватися лише за умови безпосереднього використання, по суті, інтерактивних методів навчання. Такий підхід одержує логічне продовження на практичних заняттях.

Проте активність і самостійність студента – поняття не ідентичні, хоча й тісно взаємопов'язані і доповнюють одне одного. Самостійність студента як систематична робота

над матеріалом на заняттях і в позаурочний час сприяє активності. Прояв активності спрямовує особистість до самостійної діяльності [3; 4].

На самостійне опрацювання за інформаційними джерелами можуть виноситися значно більші за обсягом навчальні блоки, на базі яких студентам пропонуються індивідуальні завдання. Результати виконання цих завдань обов'язково перевіряються викладачем і аналізуються індивідуально, також робляться загальні підсумки для групи в ході аудиторних занять. До розгляду довготривалих творчих завдань, які моделюють реальні ситуації професійної діяльності спеціаліста, варто віднести індивідуальні модульні завдання. Їх виконання передбачає самостійну роботу з додатковою навчальною та методичною літературою, фаховою періодикою, вимагає вмінь проводити аналіз, порівняння, класифікувати і систематизувати інформацію, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, узагальнювати, робити висновки.

Безумовно, самостійна навчальна діяльність студентів не обмежується лише виконанням окремих завдань, що входять до модульної організації вивчення тієї чи іншої дисципліни. Вона охоплює й спеціальні завдання, які пропонуються на лекціях, практичних, лабораторних заняттях, роботу студентів у проблемних групах, написання курсових, дипломних та магістерських робіт, виконання індивідуальних завдань, що виносяться на педагогічну практику, виготовлення творчих художньо-естетичних довершених робіт тощо.

Разом із тим, організація самостійної навчальної діяльності студентів наштовхується на труднощі й протиріччя, об'єктивно обумовлені, зокрема, такими чинниками:

- збереженням традиційно недиференційованого навчання студентів;
- недостатністю в частини студентів внутрішньої мотивації до виконання самостійної та індивідуальної роботи;
- необхідністю розроблення комплексного дидактичного забезпечення на кожному навчальному дисципліну;
- необхідністю розгортання дієвої системи консультативної роботи як невід'ємної компоненти сучасного навчального процесу;
- необхідністю проведення моніторингу реальних затрат часу студентів різних курсів на виконання самостійної роботи з урахуванням особливостей навчальних дисциплін;
- необхідністю створення нової цілісної системи контролю самостійної навчальної діяльності студентів та критеріїв її оцінювання.

Разом із тим, працюючи в напрямку модернізації навчального процесу у вищих навчальних закладах відповідно до вимог часу, переконані – вирішення стратегічних питань освіти на державному рівні буде запорукою того, що саме самостійна пізнавальна діяльність майбутнього фахівця за умови внутрішньої потреби в знаннях, самозростанні й удосконаленні стане основою навчання у вищій школі. Адже самостійна навчальна діяльність студентів, завершуючи завдання всіх інших видів навчальної роботи, не лише формує навички й уміння самостійного одержання знань, що важливо для здійснення неперервної освіти протягом усієї майбутньої трудової діяльності, а й має важливе значення, оскільки формує самостійність як позитивну рису характеру, яка відіграє істотну роль у структурі особистості сучасного фахівця вищої кваліфікації.

Необхідність якісної фахової підготовки молодих людей у відповідності до того історичного призначення, яка випадає на їх долю, видається конкретною метою, яку ставлять перед собою викладачі. Створення досконалої особистості, здатної до щоденної праці заради власного добробуту і добробуту людства, потребує внесення суттєвих змін до змісту освіти. Реалізація принципів полікультурності і відкритості світові уможливить розбудову освіти нової, оновленої Європи. Вважаємо за доцільне акцентувати на тому, що освіта останньої передбачає реалізацію основного принципу європейської спільноти – єдність у різноманітності – через опору на вітчизняну культуру, мову і літературу, історію, мистецтво, національні звичаї, обряди та символи кожного народу, кожної окремо взятої країни, які

покликані стати джерелом сили і натхнення. Тому слід забезпечити спілкування молоді людини з справді культурними цінностями, з найкращими витворами мистецтва, які несуть у собі світло високого знання, мудрості та моральності. І тоді стане можливим запровадження нового креативного (творчого) навчання, за основну мету якого висувається розвиток у студентів здібностей до самостійного формування знань, умінь, способів дії [4, с. 26]. Іншими словами принципи полікультурності та відкритості світові також передбачають необхідність для молоді людини оволодіння навичками та уміннями самостійної роботи як такої.

Отже, можемо зробити *висновок* про те, що самостійна робота взагалі та самостійність як риса особистості, формування якої і є основною метою самостійної роботи є засобом реалізації ідей болонського процесу. Бути європейцем-означає увібрати культурну спадщину в її глибині та різноманітності, означає отримати можливість повного доступу до знань і умінь, означає стати членом суспільства, яке навчається.

Використана література:

1. Аврамчук Л. А. Формування активної пізнавальної діяльності студентів // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 3. – С. 122-125.
2. Козаков В. А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение : учеб. пособие. – К., 1990.
3. Король Л., Черчата Л. Мобільність як стратегічний принцип сучасних реформ у вищій педагогічній школі // Євробюлетень. – № 6-7. – С. 8-12.
4. Кремень В. Модернізація вищої школи України в контексті принципів Болонської декларації // Вища школа. – 2004. – № 5-6. – С. 32-39.
5. Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття). – К. : Райдуга, 1994. – 62 с.
6. Кремень В. Формування особистості професіонала в контексті вимог ХХІ століття. Дидактика професійної школи : зб. наук. праць. – Випуск 3. – Хмельницький : ХНУ, 2005. – С. 3.
7. Отич О. М. Мистецтво у змісті професійної підготовки майбутнього педагога професійного навчання. – Полтава : Інтерграфіка, 2005. – С. 18.
8. Красовська О. Використання декоративно-прикладного мистецтва як засобу виховання учнів // Рідна школа. – 2000. – № 4. – С. 72.
9. Основи національного виховання // за заг. ред. В. Г. Кузя, Ю. Д. Руденка, З. О. Сергійчика. – К., 1993. – С. 49.

Титаренко В. П. Самостоятельная учебная деятельность как доминанта современной системы подготовки специалиста.

В статье рассматривается вопрос формирования навыков самостоятельной учебной деятельности студентов как средство реализации идей Болонского процесса.

Ключевые слова: учебная деятельность, учебно-воспитательный процесс, студенты, самостоятельная учебная деятельность.

Titarenko V. P. Independent educational activity as dominant of the modern system of preparation of specialist.

The question of forming of skills of independent educational activity of students as mean of realization of ideas of the Bolonskiy process is examined in the article.

Keywords: educational activity, educational process, students, independent educational activity.